

Szemes Péter

Próza-kockákból épített világ

(Győri László *A rabbiánus kecsketartó* című kötetéről)

A kései Éden című, gyermek- és fiatalkori élményeiből táplálkozó prózakötete után a tavalyi könyvhétre ismét novellagyűjteménnyel jelentkezett Győri László. *A rabbiánus kecsketartó* 34 darabját főként a megelőzőkhöz hasonlóan saját vagy hallomásból tudomására jutott, érdekes olvasmányok hatására keletkezett történetekből, életképekből, groteszk víziókból állította össze a szerző. A rövid írások ennek megfelelően tematikus rend szerint – a kötet korpuszának elrendezése során ez az elv gyakran kihasználásra került – vizsgálhatók a legegyszerűbben és legcélszerűbben.

A nyitó szövegek az ifjúkor rusztikus-kisvárosi világát idézik meg. Ezekben kiemelt szerepet kapnak a család, a rokonság férfitagjai, mindenek előtt a galambász apa (*Röptetés*) és a bámulatot kézügyességű ezermester, asztalos-méhész keresztapa (*Hogyan készül a kazein?*). Mindketten mára sajnálatosan megritkult típust, a kedves elfoglaltságainak élő vidéki gazdaembert testesítik a novellákban. Előbbinek a termést biztosító földhöz, a rögből vett emberekhez kapcsoltsága jelenik meg *A búza* című írásban, párhuzamosan a kisfiú szexuális beavatásának kísérletét megmutató erotikus szállal. A feloldás azonban mindkét esetben negatív marad: a tanyás bevitte apja földjét a termelősövetkezetbe, a fiúnak pedig el kell szakadnia az öröm forrásától. A szerelem másik arca, a testi kontaktus nélküli, mondhatnánk: az éteri, valamint az idő múlásával bekövetkező változások, emlékezet és a valóság megtapasztalása, az ideál és a reál diszkrpanciája képezik az iskolai történetek tárgyát. *A zöld kabátos lány* az első, tizennégy évesen megesegett, „szívküldivel” indult, majd monotonná váló, gátlásos, sőt ismeretlen okból gátolt kapcsolatot jeleníti meg. A kezdeti fellángolás és a bimbóban maradt, beteljesületlen viszony szépként őrzött emléke megtörik a negyven évvel későbbi személyes találkozás alkalmával (ismét) elmaradt magyarázatok miatt, de végső lezárást nyer újabb tíz esztendő múltán, az egykori szép lány

halálával. Akkor már igazságérzetében megsértve joggal vehetné az epikus én a csúfolódók szemére: „Miért nevetitek ki? Meghalt! Muszáj még most is bántani?“, mégis hallgat, várva, hogy a szitkok árja újra megtisztítsa az emléket. Fordított narrációs technikát alkalmaz *A hajcsat*, ahol a városi lakodalomtól annyira különböző, bográcsos birkapörköltös, italosautós falusi lagzi egyik ismerős arcában fedezi fel volt osztálytársát; a szőke, hajcsatos kisfiú, aki akkoriban teljesen lenyűgözte és akivel csigákkal játszottak az udvaron, azonban már jelentősen megkopott, alkohol által ruinált, aluljárókban, bűzös kapualjakban megszokott pófává vált. (Sic transit gloria mundi – mondhatnánk.) *A telefon* is a nyolcadik osztályba nyúlik vissza, pontosabban Nagyalásnyi (a legkedveltebb alteregó) akkori legjobb barátjához, akitől az iskola befejezését követő eltérő életpálya választotta el. Sikerül kinyomoznia a mára szintén javakorú férfi elérhetőségét, ám az egykor elválaszthatatlan társak most, évtizedek múltán mindössze öt percet beszélnek. Egyszerűen, mert nincs miről, az évek sora idegenné tette őket a másik számára.

Az egyetemi élményekhez és a munkakezdés időszakához köthetők a következő virtuális egység darabjai. *A Böszörményi* és *A roham* egyazon eset elbeszélése, utóbbinál magára a betegségre, az epilepsziára koncentráva, mintegy dosztojevskijji részletességgel. Így a szöveg voltaképpen az előbbi írás ismeretében külön kontextust nyer. Ez pedig a felsőfokú tanulmányok megkezdése idején a Fácánosba, azaz a korábbi kollégiumból ideiglenesen egy laktanyába költöztetett diákok mindennapi életét mutatja be, különös tekintettel a Nagyalásnyi és Böszörményi közt kialakult konfliktusra, mely az említett roham átélésével, illetve megtapasztalásával rendeződik el. Már közvetlenül a könyvtárosi munkához (a szerző hivatásához), illetve az ezt megelőző gyakorlathoz kapcsolódik *A kölcsönző* és *A számla* című két novella. Különösen az előbbi szolgál

komoly tanulságokkal, miután egy fiatalember szemével mutatja be, mi folyik egy fővárosi könyvtárban, hogyan tűnnek el az értékes és hiánypótló kötetek. Hasonlót tapasztaltunk, persze lényegesen kisebb mértékben a Veszprémi Egyetem Színháztudományi Könyvtárban is, ahol a hallgatók tüntették el a kiváló amatőr rendező, Paál István tanszéknek ajándékozott könyvtárának számos darabját, amit aztán valószínűleg sosem olvastak el. Ehhez a blokkhoz kell sorolnunk végül két visszatekintő jellegű szöveget: a hallomásból vett kollégiumi nevelőtanári történetet, a *Hát így...* címűt és az *Elzát*. Mindkettőben a vidéki mélyszegénységből érkezett, tehetségével kivált ember sorsa készíti elgondolkodásra, saját életének, tapasztalatainak megidézésére az alkotót.

A fentebb említett, férfirokonokhoz kötődő írások mellett családi tematikájú a *Rossz utazás* és *A véreb* is. Az első azt a bizonyára minden viszonylag gyakran utazó (különösen magyar) ember által megélt állapotot szemlélteti egy konkrét eset alapján, mikor szerencsétlen véletlenek miatt rendkívül hosszan elhúzódik a szeretteinkhez vezető út megtétele. A második novella pedig egy egykor szeretett, aztán mindinkább elvaduló, s végül árammal kivégzett hatalmas kutyáról szól.

A Pannon Tükör 2006-os évfolyamában jelent meg a németországi élményekről közölt *A háromágú csillag* c. szöveg. A Mercedes szimbólumára vonatkozó, voltaképpen mégis négy írás közül az első az új, ideiglenes otthon, Fellbach környezetét, nevezetességeit tekinti át, a második a 2006-os futball világbajnoksághoz kapcsolódik, a harmadik egy „ínséges időkre” szóló sváb receptet, a negyedik pedig a szomszéd száradó ruhái által biztosított rendszerességet mutatja be. S hogy a kedvelt, megszokott dolgok elvesztése különben is keserűséget okoz – igazolják a novella utolsó, a szemben lakók elköltözését konstatáló sorai: „A számítógép elé ültem, amely a padlásszobában van, innen éppen Mosó Masa teraszára látok. Nemhogy friss ruha nem lógott rajta, még szárítókötél sem vonalazta be, eltűnt a jól ismert kötél, üresség, árvaság ásitott rám. Nem lesznek új ruhafelhők az égen, többet nem lép ki a padlásajtón a szorgalom. Hiába lesek ki az ablakon, nem látom többet, nem tudok rajta kedvesen gúnyolódni, elveszítettem egy biztos, meleg, otthonos pontot egy idegen kisvárosban.”. Persze nemcsak a bánat, az öröm, még ha jobbára finom, (ön)ironikus mosoly(o)g(tat)ás formájában is, megcsillan a korpusz darabjaiban. Így a nyelvtudás hiányából kifolyó komikus félreértés ábrázolásával az *Idégenben* c. írásban, ahol a közvetítő feleség szavaiból derül ki: nem a léghűtőt, a tető alatti madárfészket akarták megtekinteni a házhoz kikerülő német szakemberek.

A kötet talán legjobban sikerült szövegei a szerző történelmi-irodalomtörténeti érdeklődését tükröző rövid történetek, melyek részben – az alkotó munkájából következően – az '56-os eseményekhez kötődnek.

A *Hamburg-New York-i hajójárat* a magyarországi menekültek szállításáról közöl érdekes adalékot, *A létra* két változata, a bővített szöveg többlet-információival, a hétköznapi cselekvés háborús időbeli nehézségét mutatja, a *Kocsma* pedig a vérbíróság működését, a levert forradalom utáni megtorlás kegyetlenségét, embertelenségét tükrözi. Ugyancsak történeti tárgyú a még fiatal, szovjet kommunista rendszer egy konkrét, mégis jellegzetes, a besúgó-hálózat működését szemléltető esete (*A népbiztos délutánja*) és a hasonló cselekményt a reformkori, vagy az 1848/49-es szabadságharc leverése utáni időszakba helyező *A vendég*. Az irodalomtörténeti vonatkozású novellák közül korban az utóbb említettel nagyjából egyezik a *Lilla*, mely a Csokonai nyomát követő Petőfi egy útját és a nagy előd egykori múzsájával való meghatározó találkozását (hasonlóan Thomas Mann *Lotte Weimarban* c. regényéhez) mondja el és néhány évtizeddel később játszódik a *Rosszkezd*, mely a Jókai által uralt irodalmi életben a kánontól eltérő, mégis remekművet alkotó kortárs íróról szól. Utóbbiba azonban már belefolytak az epikus én élettényei is, s – a megérdemelt elismerés vágyában mindenképpen – mintegypárhuzam teremtődik a jeles előddel, Galambossal. Más tekintetben, de szintén letűnt világot kapcsol a mához a *Május*, melyben a Szép Ernő által ábrázolt, tágan értelmezett századfordulós, városligeti élet és ennek rákosszentmihályi polgári körös színpadi megjelenítése áll a középpontban, illetve a Tömörkény-stílusában írt hommage-jellegű *Möghalás*, az ízes tájkifejezések bőven áradó tömegével. Ezek gazdag alkalmazása egyébként Győri László kisepikájának egyik kiváló erénye. Inkább az írás, mint alkotó tevékenység módszeréhez kötődik *A mondat* és a könyv címét adó, *A rabbiánus kecsketartó*. Előbbi egy adott szöveget folytató megfelelő mondat megtalálásának nehézségét (a nyitómondat esetén ez a „grandi” probléma Camus *A pestiséből* közismert), utóbbi egy érdekes, újságban olvasott, naiv bájjal és humorral megformált amatőr írás értékeit mutatja meg.

Végül az utolsó csoportba az életképeket és groteszk novellákat sorolhatjuk. A *Stációk* egy megrögzött alkoholistától kocsmaig, az évek során a rízling fröccstől a töményen át, a sörig tartó leépülésének magyar valóságából vett története. *A kislány gyöngéje* a sajtófogyasztás petefészekre gyakorolt ártó hatását világítja meg egy elkapott beszélgetés-foszlány alapján, *Az üzlet* az új farmernadrág dinnyeéhség miatti elvesztését, a *Piros lábak, előre-hátrabiccenő fejek* pedig a külvárosi cigányok galambvadászatát mondja el. Ki kell emelnünk, hogy utóbbi novella szenvedő alánya, a galamb jellegzetes, gyakori szereplő Győri László novelláiban (ld. *Röptetés*), s mint ilyen, alapvetően a szabadságot, az elvágódást testesíti meg. Ezért nem véletlen, hogy a *Piros lábak...*-ban, mely talán a kötet legjobb alkotása, Mórincz *Barbárok*-jában Bodri juhász

és fia meggyilkolását olvasva figyel fel az elbeszélő a madár megölésére és von párhuzamot e kettő között. A groteszk látásmód jelenik meg, mintegy gogoli formában, *A homlok játéka*iban, ahol a hirtelen kinőtt és zavaró szemölcs egy máson végrehajtott, hallomásból megtudott szemműtét eredményessége következtében múlik el. Az *Automobilarium* szinte a linnéi rendszerben helyezi el a gépkocsik különböző fajtáit, a jövő látványosságát biztosítva ezek kiállításával a delfinek számára, míg *A párkány* egy különös, zaklatott álom-játékot mutat be.

Győri László második prózakötete összességében

rendkívül sokszínű tematikájú, gazdag nyelvi készletből építkező, magas szintű alkotói igényességgel és nagy szakmai tudással megkomponált egész. Keresztmetszete közel- és távolabbi múltunknak és a létező magyar valóságnak, egy sokat tapasztalt művész-értelmiségi szemüvegén keresztül. Tartalmas, tanulságos olvasmány, mely éppen sokféle ágazásából kifolyólag a folytatás ígérését hordozza, s nyilvánítja ki, reményeink szerint, minél hamarabb.

(Orpheusz Könyvek, Budapest, 2009.)

Szabó Gábor
fotója

